УДК 351.7

П. Б. Волянський,
д. держ. упр., доцент, в.о. начальника,
Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ЗАГРОЗІ ВИНИКНЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНІВ

P. Volyanskiy,
Doctor of State Administration, Associate Professor,
Acting Chief of the Institute of the state administration in sphere of civil protection, Kyiv

ORGANIZATION OF STATE ADMINISTRATION AT THE THREAT OF ORIGIN AND ELIMINATION OF STATE AND REGIONAL LEVEL EMERGENCIES

У сучасних складних умовах життєдіяльності населення України на органи державного управління у сфері цивільного захисту покладаються завдання щодо здійснення комплексу заходів із реагування на надзвичайні ситуації, ліквідації їх наслідків. Масштабність та складність цих завдань вимагають підвищувати ефективність функціонування органів державного управління до рівня, що забезпечує їх виконання.

У науковій статті розглянуто проблему організації державного управління при загрозі виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів, сутність якої полягає у тому, що управління є однією із найважливіших складових процесу реагування на надзвичайні ситуації і вплив на його якість зростає пропорційно масштабу надзвичайної ситуації, складності обстановки, збільшенню кількості залучених сил та потребі в матеріальних засобах. Запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування єдиної державної системи цивільного захисту України.

In current complicated life circumstances for Ukrainian population the tasks concerning realization of complex measures in reacting on emergencies and elimination of their consequences are laid on state administrative bodies in sphere of civil protection. Extension and complexity of these tasks require enhancing of state administration functioning to the level which provides tasks implementation.

This article deals with the problem of organization of state administration at the threat of rise and elimination of national and regional level emergencies. The core of the problem lies in a view of administration as one of the major constituents of reacting process in emergencies; influence on the quality of administration increase in proportion to the scale of emergency, complexity of circumstances, growth of amount of the forces involved, as well as financial needs.

The effective ways of improving functioning of the united state system of civil protection of Ukraine are suggested in this study.

Ключові слова: державне управління, цивільний захист, надзвичайна ситуація, спеціальна комісія, штаб з ліквідації надзвичайної ситуації, керівник робіт.

Key words: state administration, civil protection, emergency, special commission, headquarter of elimination of emergency, works manager.

Проблема подолання наслідків природних і техногенних катастроф на території України, країнах СНД і Східної Європи останнім часом стає принципово новим стратегічним завданням. На даний час небезпеки і загрози носять більш комплексний взаємопов'язаний характер. Антропогенна діяльність призводить до збільшення ризику техногенних і природних катастроф. Глобальні загрози стають джерелами надзвичайних ситуацій у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Усе частіше виникають надзвичайні ситуації на спеціальних об'єктах, у закритих для більшої частини суспільства сферах діяльності. До вищезазначених небезпек необхідно додати також загрози, які можуть виникнути у зв'язку із збереженням хімічної і ядерної зброї, відпрацьованих атомних реакторів. Посилюється синергетичний характер дії надзвичайних ситуацій. Масштаб, тяжкість економічних і соціальних наслідків надзвичайних ситуацій усе більшою мірою визначається не тільки рівнем несприятливого впливу подій, але і станом суспільства в цілому. З'явились і нові, нетрадиційні види небезпек — в інформаційній сфері, нові види захворювань, тероризм тощо.

Більше того, весь світ став свідком нових уявлень про надзвичайні ситуації — на досвіді подій 11 вересня 2001 року в США.

Змінюється характер загроз у виключно військовому плані. Враховуючи, що у потенційній війні можуть бути широко застосовані нові нетрадиційні види озброєння (геофізичне, психотропне), із точки зору зовнішніх факторів — це, безумовно, збільшення ризику глобальних терористичних актів, можливість ядерного тероризму, зростання ризику біотероризму. Тому спектр завдань єдиної державної системи цивільного захисту України також може розширюватись.

На даний час в Україні, з однієї сторони, достатньо розвинута інфраструктура промислового і сільськогосподарського потенціалу, а з іншої — морально і фізично зношене технологічне обладнання у промисловості та на транспорті, а також є певні кліматичні й географічні особливості нашої країни. Це створює потенційну загрозу виникненню великомасштабних катастроф зі значними людськими втратами, які можуть стати причиною обставин, що характеризується як надзвичайна ситуація (далі — НС). Потенційну небезпеку з особливо тяжкими наслідками становлять техногенні катастрофи, кількість яких не лише в Україні, але й у світі збільшується з постійною тенденцією в середньому 5—7% за рік.

За статистичними даними Національної доповіді про стан природної і техногенної безпеки в Україні впродовж лише 2012 року в Україні зареєстровано 212 надзвичайних ситуацій. Відповідно до Національного класифікатора України "Класифікатор надзвичайних ситуацій" ДК 019:2010 їх розподілено на: НС техногенного характеру — 120; НС природного характеру — 74; НС соціального характеру — 18. Внаслідок цих надзвичайних ситуацій загинула 301 особа (з них 50 дітей) та 861 — постраждала (з них 225 дітей). За масштабами надзвичайні ситуації розподілилися на НС державного рівня — 1, регіонального рівня — 13, місцевого рівня — 83, об'єктового рівня — 115.

За попередніми даними у 2012 році надзвичайними ситуаціями природного характеру було завдано збитків на суму близько 173 млн гривень, що в 2,6 рази більше ніж у 2011 році.

У 2013 році негативний вплив вражаючих чинників техногенного і природного походження на об'єкти господарювання зокрема та територію України в цілому, чим спричинив виникнення НС, загибель людей на виробництві і в побуті, погіршення умов життєдіяльності населення, забруднення навколишнього природного середовища, економічні збитки зменшився на 32,5% у порівнянні з 2012 р. (у 2013 році виникло 143 НС, в яких загинуло 253 особи, у 2012 р. виникло 212 НС, в яких загинуло 301 особа).

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Практична діяльність органів державного управління у сфері цивільного захисту та ефективність заходів щодо протидії надзвичайним ситуаціям не завжди відповідають вимогам забезпечення необхідного рівня безпеки людини на сучасному етапі розвитку суспільства. Суттєві недоліки в організації оперативного реагування на надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативній обстановці рішень, а також у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт свідчать про недостатній рівень організації державного управління у надзвичайних ситуаціях. Вищезазначені недоліки та масштабність завдань, що стоять перед органами державного управління вимагають підвищувати ефективність їх функціонування до рівня, що забезпечує виконання цих завдань. Таким чином, виникає проблема, яка полягає у тому, що з однієї сторони — обсяги та зміст завдань, які постають перед керівником робіт із ліквідації надзвичайної ситуації, зростають та ускладнюються, а з іншої — існуючі методи роботи керівника та штабу з ліквідації надзвичайної ситуації потребують удосконалення.

Дослідження виконано в межах Програми наукової і науково-технічної діяльності п. 7 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Інституту державного управління у сфері цивільного захисту (пп. 5.2 — науково-методологічні підходи до вивчення проблем державного управління у сфері цивільного захисту) та тісно пов'язане з Програмою перспективного розвитку Інституту державного управління у сфері цивільного захисту на 2014—2021 роки.

У попередніх наукових дослідженнях: висвітлено проблемні питання управління надзвичайними ситуаціями мирного часу, досліджено принципи управління ліквідацією надзвичайних ситуацій мирного часу, зокрема організацію надання екстреної медичної допомоги постраждалим, також специфіку організації прийняття управлінських рішень за умов надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження [1]; розкрито генезис системи державного управління медичним захистом за умов надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру та виявлено провідні тенденції його розвитку [2]; проведено аналіз загроз виникнення надзвичайних ситуацій, досліджено структуру та питання підготовки органів управління в надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру та запропоновано розроблення спеціальних програм для зниження ризиків і пом'якшення наслідків аварій, катастроф і стихійних лих в Україні для підвищення рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій [3]; проаналізовано законодавство, що регламентує діяльність державних органів у надзвичайних ситуаціях, розроблено пропозиції щодо вдосконалення системи державного управління у зазначеній сфері [4]; досліджено оперативність як показник оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайній ситуації [5]. Але питання організації державного управління у надзвичайних ситуаціях на сучасному етапі розвитку України залишаються дослідженими не у повному обсязі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На підставі попередніх наукових досліджень, узагальненого досвіду дій органів управління та сил цивільного захисту дослідити проблему організації державного управління при загрозі виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів та визначити шляхи підвищення ефективності функціонування єдиної державної системи цивільного захисту України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Організація управління є однією із найважливіших складових процесу реагування на надзвичайні ситуації і вплив її зростає пропорційно масштабу надзвичайної ситуації, складності обстановки, збільшенню кількості залучених сил та потребі в матеріальних засобах.

Чим масштабнішою є надзвичайна ситуація, тим вищими є вимоги до організації управління і тим більше кінцевий результат ліквідації ситуації залежить від ефективності такого управління.

Питання організації управління набуло особливого значення у зв'язку з докорінними змінами, які відбуваються протягом останніх років у сфері забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як в Україні, так і за її межами. Головним завданням управління є забезпечення ефективного застосування можливостей залучених сил та успішне виконання ними завдань у визначені терміни за будь-яких умов.

Відомо, що основою управління є рішення керівника робіт з ліквідації НС, який несе повну відповідальність за управління підпорядкованими силами та успішне виконання завдань. Управління має бути сталим, безперервним, оперативним та проводитися таким чином, щоб необхідний ступінь централізації не позбавляв підлеглих можливості ініціативно визначати шляхи та способи виконання поставлених завдань.

Система управління у надзвичайних ситуаціях — це сукупність органів управління, пунктів управління та систем зв'язку, оповіщення і автоматизації.

До системи органів управління у НС входить:

— спеціальна Урядова комісія з ліквідації НС (у разі загрози або виникнення НС державного рівня);

— спеціальна комісія з ліквідації НС (у разі загрози або виникнення НС регіонального, місцевого та об'єктового рівнів);

— керівник робіт з ліквідації НС;

— штаб з ліквідації НС;

— інші органи управління, залучені до виконання заходів, сили та служби.

До утворення спеціальної комісії або призначення керівника робіт організацію заходів з ліквідації НС здійснюють територіальні органи управління ДСНС України під керівництвом відповідальних керівників цивільного захисту залежно від рівня події.

Спеціальна (урядова або регіональна) комісія з ліквідації НС утворюється рішенням Кабінету Міністрів України або місцевого органу влади у разі виникнення НС відповідного рівня. Основними завданнями такої комісії є організація комплексу заходів ліквідації НС щодо захисту населення і територій від наслідків НС, координація дій органів влади і забезпечення життєдіяльності постраждалого населення. Але однією із найважливіших функцій комісії є призначення керівника робіт з ліквідації НС для безпосереднього управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами. У цей період йому підпорядковуються усі служби цивільного захисту, аварійно-рятувальні та інші формування, залучені до ліквідації НС. Ніхто не має права втручатись у діяльність керівника робіт з ліквідації наслідків НС.

Комісія за пропозицією керівника робіт з ліквідації наслідків НС залучає сили та засоби, необхідні для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації НС, для опрацювання окремих питань утворює робочі групи із залученням підприємств, установ та організацій за погодженням з їх керівниками. Залежно від обстановки в зоні ризику керівник робіт самостійно приймає рішення щодо проведення евакуаційних заходів, крім загальної або часткової евакуації населення, зупинення діяльності об'єктів, незалежно від форм власності і підпорядкування, що знаходяться у зоні НС, обмеження доступу на території цієї зони; залучення до проведення робіт аварійно-рятувальних служб, громадських організацій та окремих громадян за їх згодою, необхідних транспортних та інших технічних засобів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, які знаходяться у зоні НС, зупинення рятувальних та інших невідкладних робіт у разі підвищення рівня загрози життю рятувальників та інших осіб, які беруть участь у ліквідації НС [6, 7].

До прибуття керівника робіт його обов'язки виконує керівник територіального органу управління ДСНС України відповідного рівня, в залежності від рівня НС, який прибув на місце події. Рішення керівника робіт є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами ліквідації НС, підприємствами, установами, організаціями, які знаходяться у зоні НС.

У всіх випадках при загрозі або виникненні масштабних надзвичайних ситуацій, які становлять небезпеку життю або здоров'ю людей, створюють передумови для порушення нормальних умов життєдіяльності значної кількості людей або можуть призвести до НС регіонального чи державного рівня, рішенням керівника повинен утворюватися Штаб з ліквідації надзвичайної ситуації (далі — Штаб), як робочий орган управління спеціальної (Урядової) комісії або керівника ліквідації НС [8, 9].

До роботи Штабу залучаються фахівці центрального органу виконавчої влади, на який покладено завдання з реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, керівники служб цивільного захисту та інших служб, що залучаються до ліквідації надзвичайної ситуації, представники або експерти відповідних центральних органів влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, установ та організацій (за погодженням з їхніми керівниками) [10].

Персональний склад Штабу визначає керівник робіт з ліквідації НС, який забезпечує його діяльність та встановлює режим роботи.

До складу Штабу входять:

— група аналізу ситуації і підготовки даних, основними завданнями якої є збір і аналіз інформації про обстановку в зоні надзвичайної ситуації, підготовка рішень уповноваженого керівника з ліквідації надзвичайної ситуації, ведення обліку залучених сил і засобів та оперативної документації;

— група безпосереднього реагування, основними завданнями якої є безпосереднє управління і координація дій залучених сил і засобів на місці проведення робіт, керівництво роботами з ліквідації надзвичайної ситуації, розстановка сил на напрямках ліквідації надзвичайної ситуації, вивчення обставин та причин виникнення надзвичайної ситуації;

— організаційна група, основними завданнями якої є організація і підготовка засідань спеціальних комісій з ліквідації надзвичайних ситуацій, оперативного міжвідомчого штабу, Штабу з ліквідації НС, підготовка рішень, доведення їх до виконавців та контроль за реалізацією;

— група матеріально-технічного забезпечення, основними завданнями якої є організація всебічного забезпечення проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, у тому числі з урахуванням використання резервів центральних і місцевих органів влади;

— група управління резервом сил, основними завданнями якої є облік і розстановка резерву сил і засобів, залучених до ліквідації надзвичайної ситуації, підготовка пропозицій керівнику Штабу з ліквідації НС щодо їх застосування;

— група взаємодії із засобами масової інформації, основними завданнями якої є об'єктивне і своєчасне інформування ЗМІ про обстановку в зоні надзвичайної ситуації і заходи, які вживаються щодо ліквідації її наслідків, підготовка прес-релізів для ЗМІ та здійснення моніторингу публікацій про хід ліквідації надзвичайної ситуації в ЗМІ;

— група організації зв'язку та забезпечення Штабу з ліквідації НС оргтехнікою, основними завданнями якої є організація зв'язку в зоні надзвичайної ситуації із керівництвом Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), забезпечення оргтехнікою Штабу з ліквідації НС і безперебійної її роботи.

Рішенням керівника робіт з ліквідації НС залежно від характеру надзвичайної ситуації можуть утворюватись інші групи Штабу.

При розгортанні Штабу у пункті постійної дислокації ДСНС України його робота організовується в Центрі управління у надзвичайних ситуаціях, а у разі розгортання Штабу в районі надзвичайної ситуації — на пересувному пункті управління безпосередньо у районі її виникнення.

Проаналізувавши ситуацію у сфері оперативного реагування, найбільш ефективно здійснювалася ліквідація навіть найскладніших НС за умови, коли організація управління здійснювалась за встановленою схемою. Визначалася комісія з ліквідації НС, яка, у свою чергу, призначала керівника робіт, який, у свою чергу, створював Штаб як робочий орган управління для безпосередньої організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт і координації дій органів управління та сил.

За такого підходу при ліквідації НС завжди формується чітка і цілісна система управління, коли завдання спеціальної Урядової комісії, керівника робіт з ліквідації НС реалізовуються через Штаб.

В окремих випадках при виникненні НС державного рівня замість Урядової комісії створюється Міжвідомчий оперативний штаб з ліквідації НС у складі керівників центральних органів виконавчої влади. У такому випадку, як правило, не призначається керівник робіт з ліквідації НС і відповідно не формується Штаб з ліквідації НС як робочий орган керівника робіт з ліквідації НС [11].

За таких умов процес ліквідації НС ускладнюється, оскільки робоча група, яка утворюється в ДСНС України для безпосереднього керівництва рятувальними роботами, не має достатніх повноважень і змушена, замість надання доручень силам реагування, вести погодження своїх розпоряджень. Це, у свою чергу, суттєво негативно впливає на оперативність ліквідації НС.

ВИСНОВОК

Система управління і Штаб з ліквідації НС формується на базі ДСНС України, завчасно ведеться його постійна підготовка і тільки такий підхід забезпечує ефективне управління процесом ліквідації НС.

Крім того, пропонується підвищити ефективність управління у НС шляхом забезпечення органів державного управління кваліфікованими аналітиками, які в змозі обробляти великі обсяги різнопланової інформації та надавати узагальнену корисну інформацію для прийняття обгрунтованого рішення.

Пропонується штаб з ліквідації надзвичайних ситуацій умовно поділяти на дві складові: постійний та перемінний склад, який формується під час виникнення надзвичайної ситуації залежно від її характеру та масштабів. До постійного складу штабу пропонується включити найбільш підготовлених фахівців, з якими пропонується проводити тренування за можливими сценаріями виникнення надзвичайних ситуацій та відповідними алгоритмами дій органів управління та сил цивільного захисту. З силами цивільного захисту, які залучаються до реагування на надзвичайні ситуації різних міністерств і відомств, пропонується проводити спільні командно-штабні навчання та штабні тренування з їх органами управління.

Подальшим напрямом наукових досліджень за цією проблематикою вбачається пошук шляхів удосконалення способів взаємодії між органами управління та силами різних міністерств і відомств, які залучаються до ліквідації надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Волянський П.Б. Деякі питання управління надзвичайними ситуаціями мирного типу // Демократичне самоврядування. Науковий вісник. — № 9. — Київ: 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeVr_2012_9_3.pdf

2. Державне управління медичним захистом населення від наслідків надзвичайних ситуацій в Україні: становлення і розвиток: монографія / П.Б. Волянський. — К.: "Українська технологічна група", 2013. — 360 с.

3. Харчук А.І., Сукач Р.Ю., Колісник М.Я. Організація управління в надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/content/4/Кафедра ПТ та АРР/Сукач/10. Організація управління в надзвичайних ситуаціях.pdf?forcedownload=1

4. Кузніченко С.О. Державне управління в надзвичайних ситуаціях: проблеми правового забезпечення // Юридичний вісник 3(16)2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2010/ststji_n3_16_2010/Kuznichenko_52.pdf

5. Потеряйко С.П. Організація державного управління у надзвичайних ситуаціях // Інвестиції: практика та досвід № 2/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/2011_2/2_2011_23.pdf/

6. Цивільний захист: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України I—IV рівнів акредитації / М.А. Касьянов та ін.] // М-во освіти і науки України, Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. — Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2008. — 291 с.

7. Марченко Г.Б. Система управління в надзвичайних ситуаціях та її організація в період реагування на надзвичайні ситуації державного і регіонального рівнів // Матер. 10-ої Міжнар. наук.-практ. конф. "Організація управління в надзвичайних ситуаціях". — К., 2008. — С. 20—25.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1201 "Про затвердження положення про штаб з ліквідації надзвичайної ситуації природного і техногенного характеру" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2002-п?

9. Методологічні підходи до забезпечення дій сил цивільного захисту під час реагування на надзвичайні ситуації / М.Л. Долгий П.Б. Волянський, А.В. Терент'єва // Мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. "Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи" (25 жовт. 2013 р.). — Харків, 2013. — С. 125—130.

10. Наказ ДСНС України від 15.05.2013р. № 226 "Про забезпечення готовності та організацію роботи Штабу з ліквідації надзвичайної ситуації" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: oppb.com.ua/sites/default/files/штаб.doc?

11. Деякі питання міжвідомчої координації в процесі подолання медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій / Г.Г. Рощін, О.В. Мазуренко, Н.І. Іскра, А.В. Терент'єва // Економіка & держава. — 2010. — № 6. — С. 93—95.

References:

1. Volians'kyj, P.B. (2012), Deiaki pytannia upravlinnia nadzvychajnymy sytuatsiiamy myrnoho typu [Demokratychne samovriaduvannia. Naukovyj visnyk № 9.] Kyiv,Ukraine, Elektronnyj resurs. Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_3.pdf

2. Volians'kyj, P.B. (2013), Derzhavne upravlinnia medychnym zakhystom naselennia vid naslidkiv nadzvychajnykh sytuatsij v Ukraini: stanovlennia i rozvytok. [Monohrafiia tekhnolohichna hrupa], Kyiv,Ukraine, p. 360.

3. Kharchuk, A.I. Sukach, R.Yu. Kolisnyk, M.Ya. (2011), Orhanizatsiia upravlinnia v nadzvychajnykh sytuatsiiakh [Elektronnyj resurs. Rezhym dostupu: http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/content/4/Кафедра ПТ та АРР/Сукач/10. Організація управління в надзвичайних ситуаціях.pdf?forcedownload=1]Lviv, Ukraine.

4. Kuznichenko, S.O. (2010), Derzhavne upravlinnia v nadzvychajnykh sytuatsiiakh: problemy pravovoho zabezpechennia [Yurydychnyj visnyk 3(16)2010] Kyiv,Ukraine, Elektronnyj resurs. http://law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2010/ststji_n3_16_2010/Kuznichenko_52.pdf

5. Poteriajko, S.P. (2011), Orhanizatsiia derzhavnoho upravlinnia u nadzvychajnykh sytuatsiiakh [Investytsii: praktyka ta dosvid № 2/2011] Elektronnyj resurs.: http://www.investplan.com.ua/pdf/2011_2/2_2011_23.pdf. (Accessed 2 february 2011).

6. Kas'ianov, M.A. ta in. (2008), Tsyvil'nyj zakhyst [navch. posib. dlia stud. vysch. navch. zakl. Ukrainy I—IV rivniv akredytatsii.] M-vo osvity i nauky Ukrainy, Skhidnoukr. nats. un-t im. V. Dalia: Vyd-vo Skhidnoukr. nats. un-tu im. V. Dalia, Luhans'k, Ukreine, p. 291.

7. Marchenko, H.B. (2008), Systema upravlinnia v nadzvychajnykh sytuatsyiakh ta ii orhanizatsiia v peryod reahuvannia na nadzvychajni sytuatsii derzhavnoho i rehyonal'noho rivniv [Mater. 10-oi Mizhnar. nauk.-prakt. konf. "Orhanizatsiia upravlinnia v nadzvychajnykh sytuatsiiakh"]. Kiev, Ukraine, pp. 20—25.

8. Cabinet of Ministers Ukraine (2002), "Resolution of the Cabinet of Ministers Ukraine "Pro zatverdzhennia polozhennia pro shtab z likvidatsii nadzvychajnoi sytuatsii pryrodnoho i tekhnohennoho kharakteru", http: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2002-p?. (Accessed 19 august 2002).

9. Dolhyj, M.L. Volians'kyj, P.B. Terent'ieva, A.V. (2013), Metodolohichni pidkhody do zabezpechennia dij syl tsyvil'noho zakhystu pid chas reahuvannia na nadzvychajni sytuatsii [Mat. II Vseukr. nauk.-prakt. konf. "Problemy tsyvil'noho zakhystu: upravlinnia, poperedzhennia, avarijno-riatuval'ni ta spetsial'ni roboty"]-Kharkiv, Ukraine, pp. 125-130. (Accessed 25 october 2013).

10. Nakaz DSNS Ukrainy № 226 (2013), ["Pro zabezpechennia hotovnosti ta orhanizatsiiu roboty Shtabu z likvidatsii nadzvychajnoi sytuatsii"].(Accessed 15may 2013), http: www.oppb.com.ua/sites/default/files/штаб.doc?

11. Roschin, H.H. Mazurenko, O.V. Iskra, N.I. Terent'ieva, A.V. (2010), Deiaki pytannia mizhvidomchoi koordynatsii v protsesi podolannia medyko-sanitar-nykh naslidkiv nadzvychajnykh sytuatsiyx [Ekonomika & derzhava№6], pp. 93—95. (Accessed 15 june 2010).

Стаття надійшла до редакції 27.05.2014 р.